

2020-2021

Getekend verslag van een jaar kunstgeschiedenis

Mark Roggeveen

Vanaf 44000 V.C.

Prehistorische grottekeningen

BEZWERING OF MAGIE?

De oudste tekening dateert van 44000 jaar geleden in Sulawesi (Indonesië). Andere vindplaatsen: Altamira (Pyreneeën), Nerja (Spanje) en Lascaux (Frankrijk).

Een schildering van een paard en pijlen die werd aangetroffen op het plafond van de grotten van Lascaux in de Dordogne in Frankrijk.

3000-1400 V.C.

Minoïsche beschaving

EEN BESCHAVING OP KRETA

Volgens de mythe van koning Minos met zijn paleis in Knossos en de Minotaurus in het labyrint onder zijn paleis. Knossos bestond echt en onder het paleis is door de opgravingen door Arthur Evans in 1893 veel van de Minoïsche beschaving te voorschijn gekomen.

De vulkaanuitbarsting op Santorini in de 17e eeuw v.C. zou de ondergang van de Minoïsche beschaving hebben ingeluid.

KENMERKEN

Gebruik van koper en obsidiaan in gebruiksvoorwerpen. Later wellicht ook brons (koper en tin beiden geïmporteerd). De eerste thalassocratie (het bezit van een vloot) en daardoor veel handel. Architectuur met ingewikkelde labyrint- grondpatronen. De taal was een soort hiërogliefenschrift (lineair A genoemd).

Aardewerken potten en fresco's met thema's uit de natuur/zee. Organisch vormen.

De kleur oker (zoals op de karakteristieke pilaren van het paleis in Knossos) kwam in veel gradaties voor en het woord stamt van het Griekse woord *Ochros* dat geelachtig betekent.

De kleine slangengodin uit het paleis van Knossos op Kreta, ca. 1600 v.Chr.

ANDERE BESCHAVINGEN

Beschaving rond deze tijd wordt wel gekarakteriseerd door geavanceerde landbouw, langeafstandshandel, beroepsmatige specialisatie en stedenbouw.

Vinçacultuur - zuid-oost Europa (ca. 5000 - 3000 V.C.)

Danubecultuur - zuid-oost Europa (ca. 5000 - 3500 V.C. The Goddess culture)

Soemeriërs (mesopotamië), China, Egypte en de Indusbeschaving.

‘Het doel van kunst is niet het uiterlijk van de dingen weer te geven, maar het innerlijk: dat is de echte werkelijkheid.’

Aristoteles, Griekse filosoof, 322-384 v.C

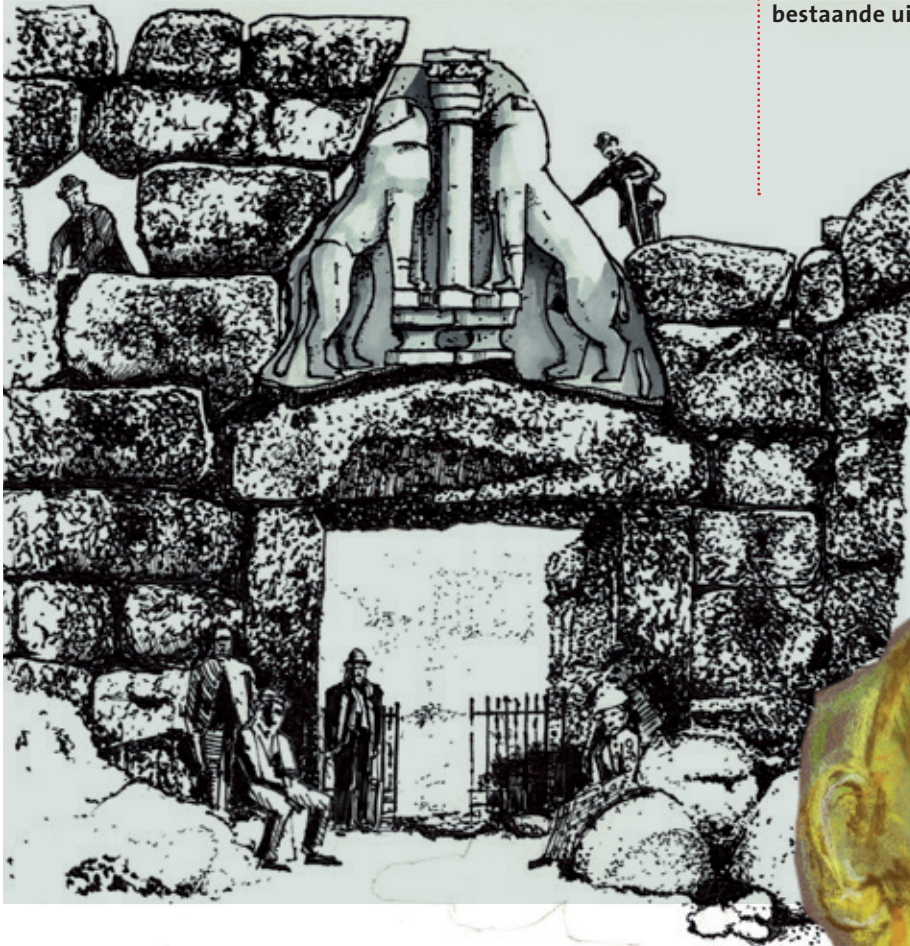
1600-1100 V.C.

Helladische/Myceense beschaving

KORTE GESCHIEDENIS

De Myceners (ook Achaeërs genoemd) kwamen uit verschillende delen van Griekenland. Vanuit de Peloponnesos vielen ze Kreta binnen en onderwierpen ze de Minoïsche beschaving. Na een korte periode van bloei door vooral de handel viel het rijk uiteen. De steden ontvolkten, ruzies tussen verschillende volkeren die er woonden, mislukte oogsten en uiteindelijk de inval van de Doriërs, maakten een einde aan deze cultuur.

De Leeuwenpoort in de 19e eeuw met Heinrich Schliemann en Wilhelm Dörpfeld.

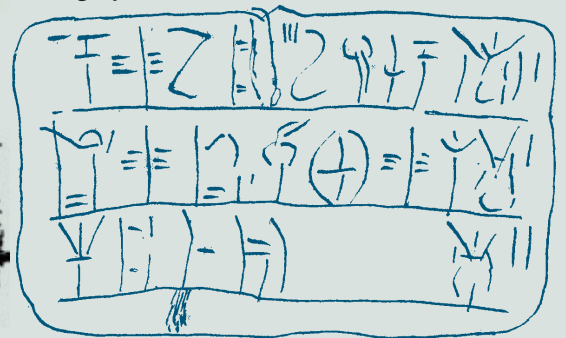

KENMERKEN

De verschillende koningen die in het rijk woonden, hadden vaak indrukwekkende paleizen. Deze bouwden ze boven op heuvels en voorzagen ze ook van stenen muren. Dit maakte het makkelijker om de paleizen en nederzettingen te verdedigen. Het werden akropolissen genoemd, ofwel hoge steden. Ze beschermden hun steden met muren in tegenstelling tot de Minoërs.

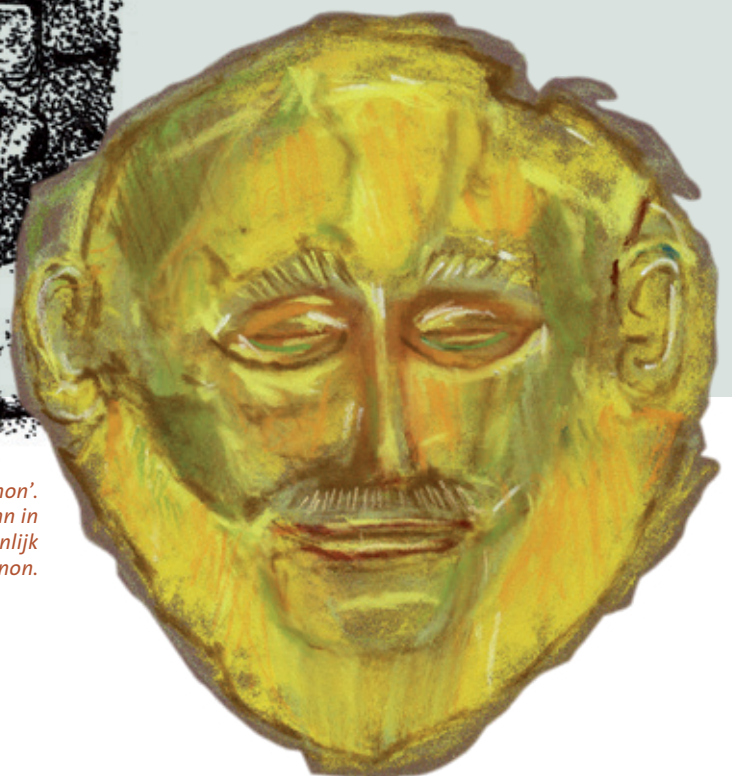
Er was een uitgebreide grafcultuur waarbij de doden geschenken meekregen. De Myceense kunst was deels gebaseerd op de Minoïsche kunst. De goudsmeedkunst stond op een heel hoog niveau.

Ze hanteerde het Lineair-B als schriftvorm. Een schrift bestaande uit lettergrepen.

Grafische weergave van een Myceens kleitablet van een olie handelaar, waarop beschreven wordt hoeveel wol er moet worden geleverd in lineair-B.

Het gouden 'Masker van Agamemnon'. Ontdekt door Heinrich Schliemann in 1876 te Mycene maar waarschijnlijk ouder dan de tijd van Agamemnon.

Compilatiekening naar voorbeelden van grottekeningen uit Lascaux (Frankrijk) en El Castillo (Spanje), Western Arnhem Land (Australië), Banksy en Walt Disney (-;

Veel begrippen en uitdrukkingen uit het hedendaags taalgebruik zijn aan de Griekse mythologie ontleend: Een tantaluskwelling, de doos van Pandora, een sisyfusarbeid, de achilleshiel, een oedipuscomplex, een augiasstal, een achillespees, een odyssee, een muze en een orakel(spreuk).

1000-300 V.C.

Griekse aardewerk

KRATERS

GEOMETRISCHE PERIODE 1000-700 V.C.

KENMERKEN

Vazen met zigzagornamenten en meanders. Gestileerde dieren en mensvormen met een verhalend karakter.

ORIËNTALISERENDE PERIODE 700-600 V.C.

KENMERKEN

Invloeden uit Nabije oosten en Egypte. Aardewerk met afbeeldingen gebogen lijnen, fabelwezens, bloemen en dieren. Na het bakken werden details in vaas gekrast, levendig!

KLASSIEKE PERIODE 480-300 V.C.

KENMERKEN

Zwartfigurige stijl gekenmerkt door strakke 'archaïsche' figuren op een orangerode ondergrond gevolgd door de roodfigurige stijl. Waarbij meer aandacht voor lichaamshouding en perspectief!

PSYKTER

hydria

aryballos

halsamfoor

De Grieken gebruikten hun goden om allerlei verschijnselen, van bliksem tot liefde, te verklaren. Hieronder een portret van oppergod Zeus en een lijst van de kinderen die hij had.

ares

God van de oorlog.

pallas athena

Beschermgodin van handwerklieden en kunstenaars, en ze was godin van de strijd en de wijsheid.

aphrodite
persephone
ares
hebe
hephaestus
hermes
dionysus
pandia
hecate
apollo
artemis
athena
klotho
lakhesis
atropos
eunomia
dike
eirene
aglaea
euphrosyne
thalia
calliope
clio
euterpe
erato
melpomene
polyhymnia
terpsichore
thalia
urania
epaphus
harmonia
endymion
aegipan
tityus
dardanus
minos
rhadamanthus
sarpedon
myrmidon
crea
sarpedon
graecus
bithynus
magnes
makedon
aeacus
heraclus
amphion
arcas
perseus
orchomenus
helen
castor
polydeuces
locrus
argus
nemea
megarus
lacedaemon

atropos

Schikgodin. Zij knipte de levensdraad van de persoon door wanneer zijn of haar tijd om was.

dionysos

Hij is de god van wijn(bouw) en fruitteelt, de groei-kracht van de aarde, van wetten, de menselijke beschaving, geestdrift en enthousiasme, poëzie, theater en muziek.

'Panem et circenses' of 'brood en spelen' is een uitdrukking die slaat op de praktijk om de gunst van het volk te winnen door oppervlakkige behoeften van het volk te lenigen, namelijk eten en vermaak. De uitdrukking is van de Romeinse dichter Juvenalis.

500 V.C. - 500 N.C.

Romeinse bouwkunst

GEBOUWD ONDER AUGUSTUS 27 V.C. - 14 N.C.

ARA PACIS AUGUSTAE ('Altaar van de Augusteïsche Vrede')

Een altaar in Rome dat is gewijd aan de vrede.

Tekening naar voorbeeld van een relief van Tellus, een allegorie van het Gouden Tijdperk van Augustus in de Ara Pacis.

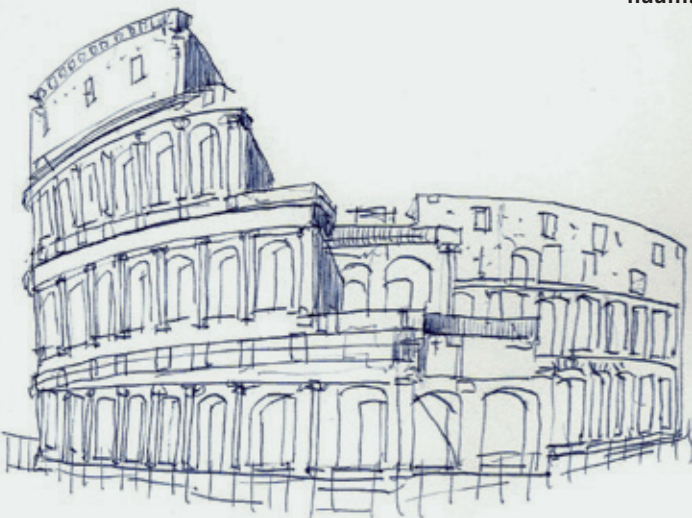

GEBOUWD ONDER TITUS 79-81 N.C.

DE BOOG VAN TITUS Tekst boven boog: 'De Senaat en het Volk van Rome (dragen dit op aan) de vergoddijkte Titus, zoon van de vergoddijkte Vespasianus Augustus.' Postuum gebouwd.

GEBOUWD ONDER VESPASIANUS 69-79 N.C.

COLOSSEUM Het werd bekend als Amphitheatrum Flavium - afgeleid van Flavius, de familienaam van Vespasianus, Titus en Domitianus. Colosseum was niet de oorspronkelijke naam.

GEBOUWD ONDER TRAJANUS 98-117 N.C.

PANTHEON Tekst boven zuilen: 'Marcus Agrippa, zoon van Lucius, voor de derde maal consul, heeft dit gebouwd' Het best bewaarde gebouw uit de Romeinse tijd. Echter onder meerdere heersers herbouwd/gerestaureerd.

acroterium

cimaas

geison

fries

architraaf

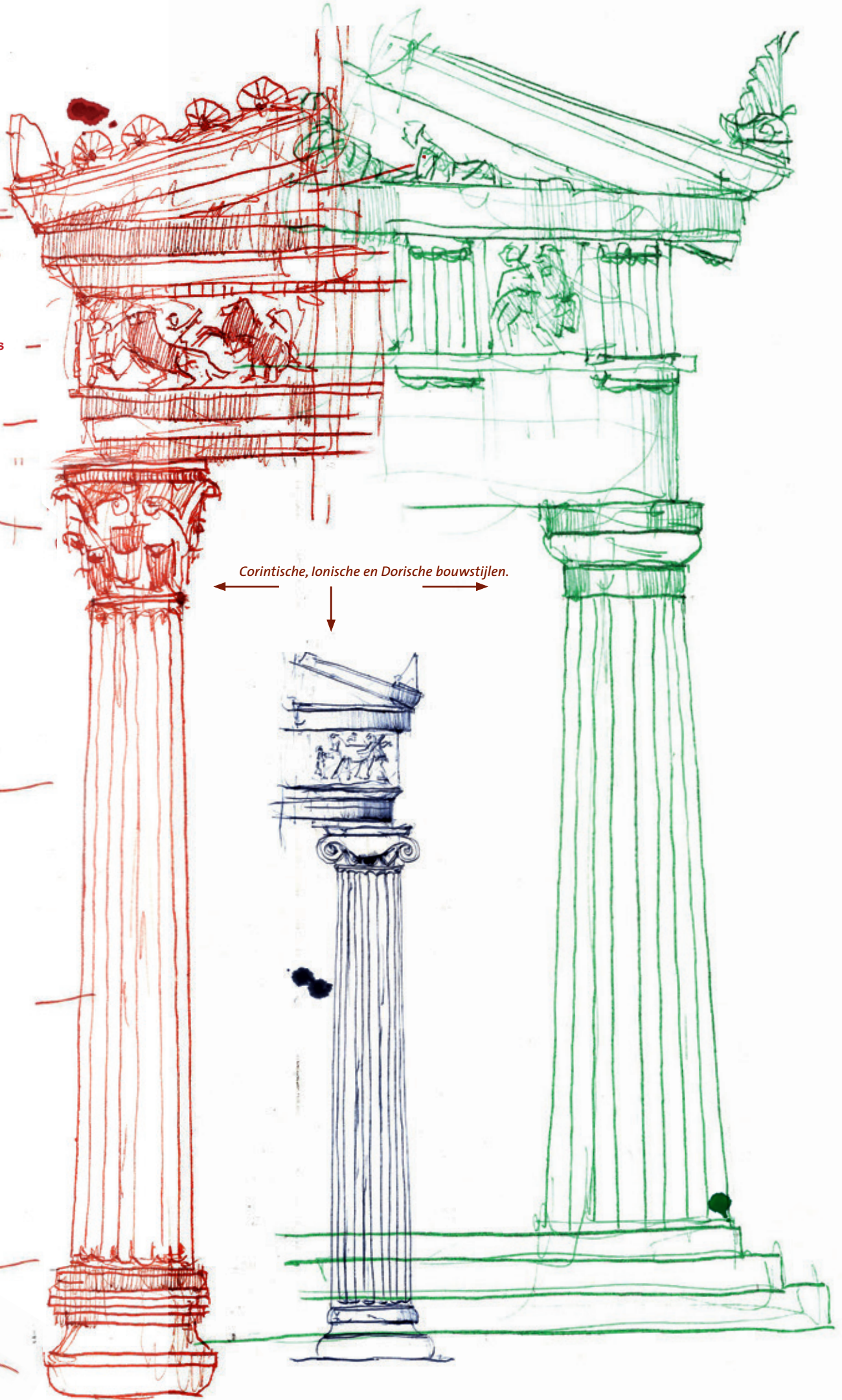
kapiteel

Corintische, Ionische en Dorische bouwstijlen.

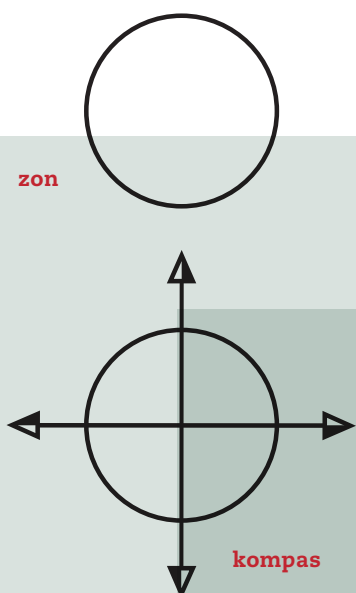
zuilschacht

cannelure

zuilbasement

Illustraties die ik ooit heb gemaakt voor een affiche voor een opera over Odysseus.

boot

liefde

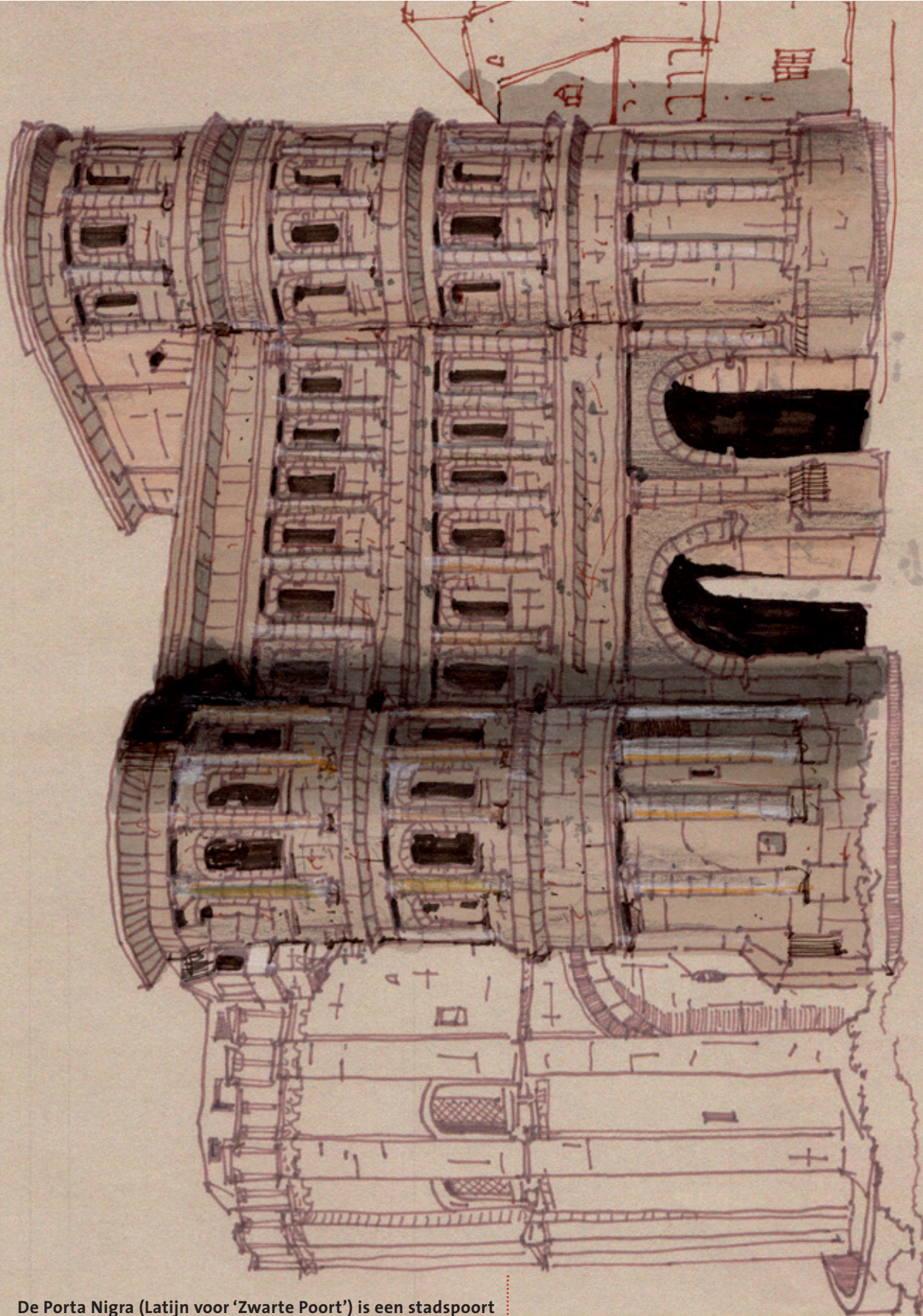
pijl en boog

haat/geweld

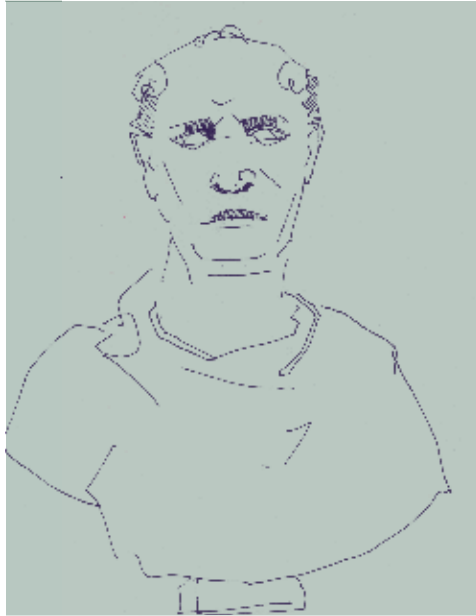
bloed/traan

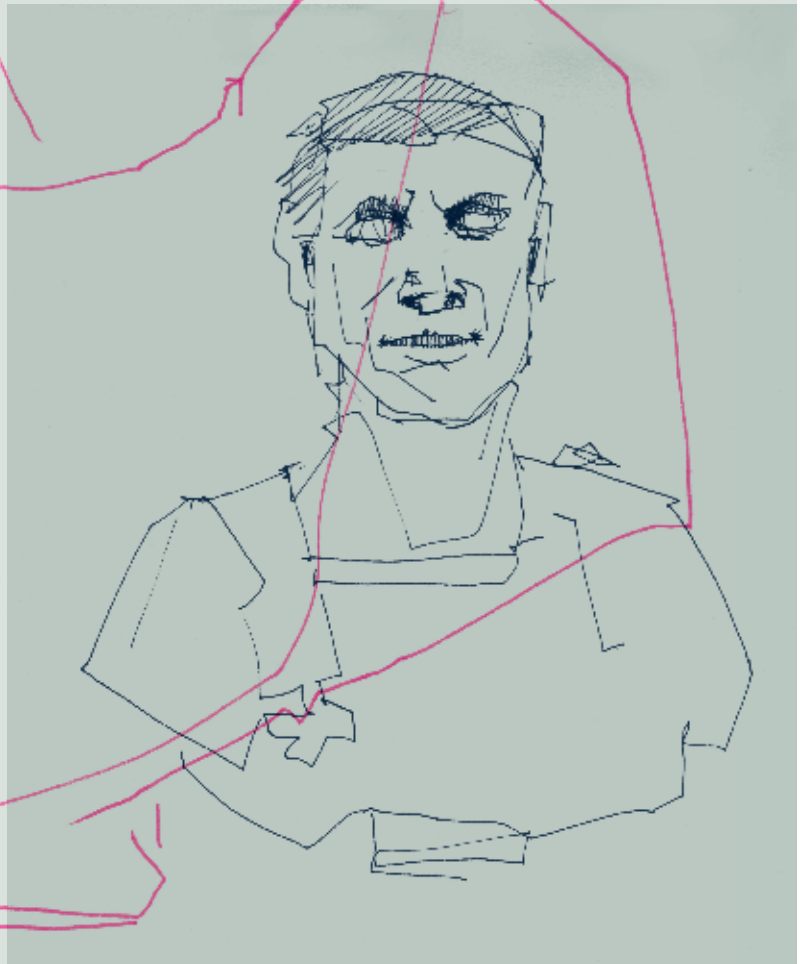
Het aquaduct, riool, badhuis, de schaar, stedenplanning, het alfabet, de mijlpaal, landmeetkundige instrumenten, gietbeton, water- en graanmolens, mechanische liften, geld, de kalender, openbare toiletten zijn Romeinse uitvindingen.

De Porta Nigra (Latijn voor 'Zwarte Poort') is een stadspoort uit de Romeinse tijd in de Duitse stad Trier. Het bouwwerk, gedateerd in het jaar 170, is het oudste en grootste monument van zijn soort in Duitsland.

lijkt johan cruijff wel (-;

Een allemansvriend; het potlood. Goedkoop, uitgumbaar, in diverse kleuren verkrijgbaar, eenvoudig aan te scherpen met puntenslijper of mes en bovendien kindvriendelijk. Tijd voor een heiligverklaring en een potlood is niets zonder een gebruiker.

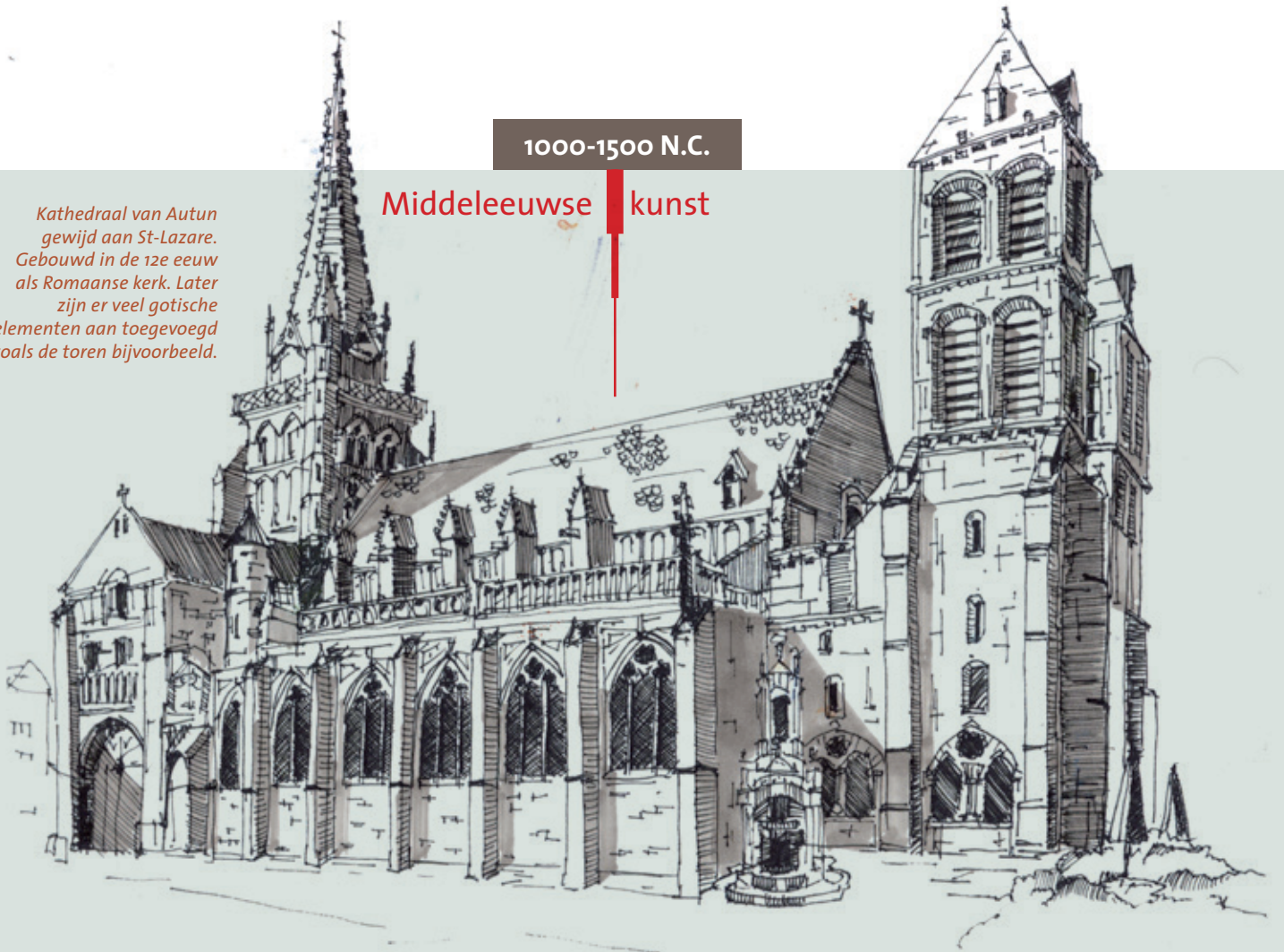

1000-1500 N.C.

Middeleeuwse kunst

Kathedraal van Autun gewijd aan St-Lazare. Gebouwd in de 12e eeuw als Romaanse kerk. Later zijn er veel gotische elementen aan toegevoegd zoals de toren bijvoorbeeld.

KUNST?

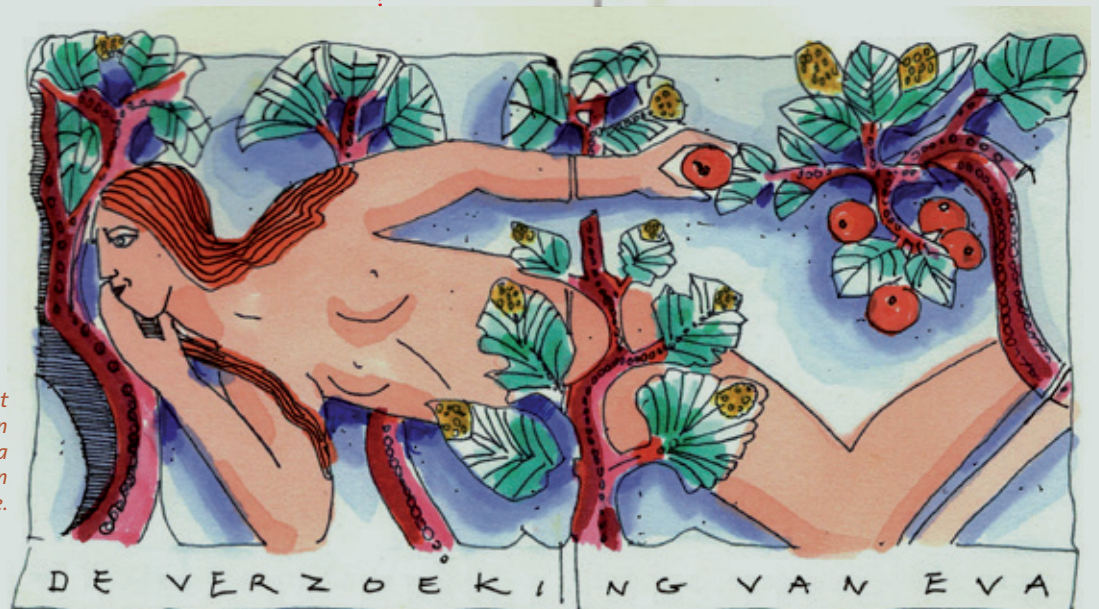
Kunst had in de Hoge Middeleeuwen (1050-1270) niet de 'status' die het nu heeft. Het was vooral een middel om te onderwijzen, functioneel en praktisch te zijn, te verwijzen naar iets hogers. Kunstenaars stonden niet in hoog aanzien en waren vooral ambachtslieden. Kunst werd dus vooral 'toegepast'. Kerken en kloosters waren en zijn nu de plekken waar we nog mooie voorbeelden kunnen zien. Zoals bijvoorbeeld verschillende kapitelen.

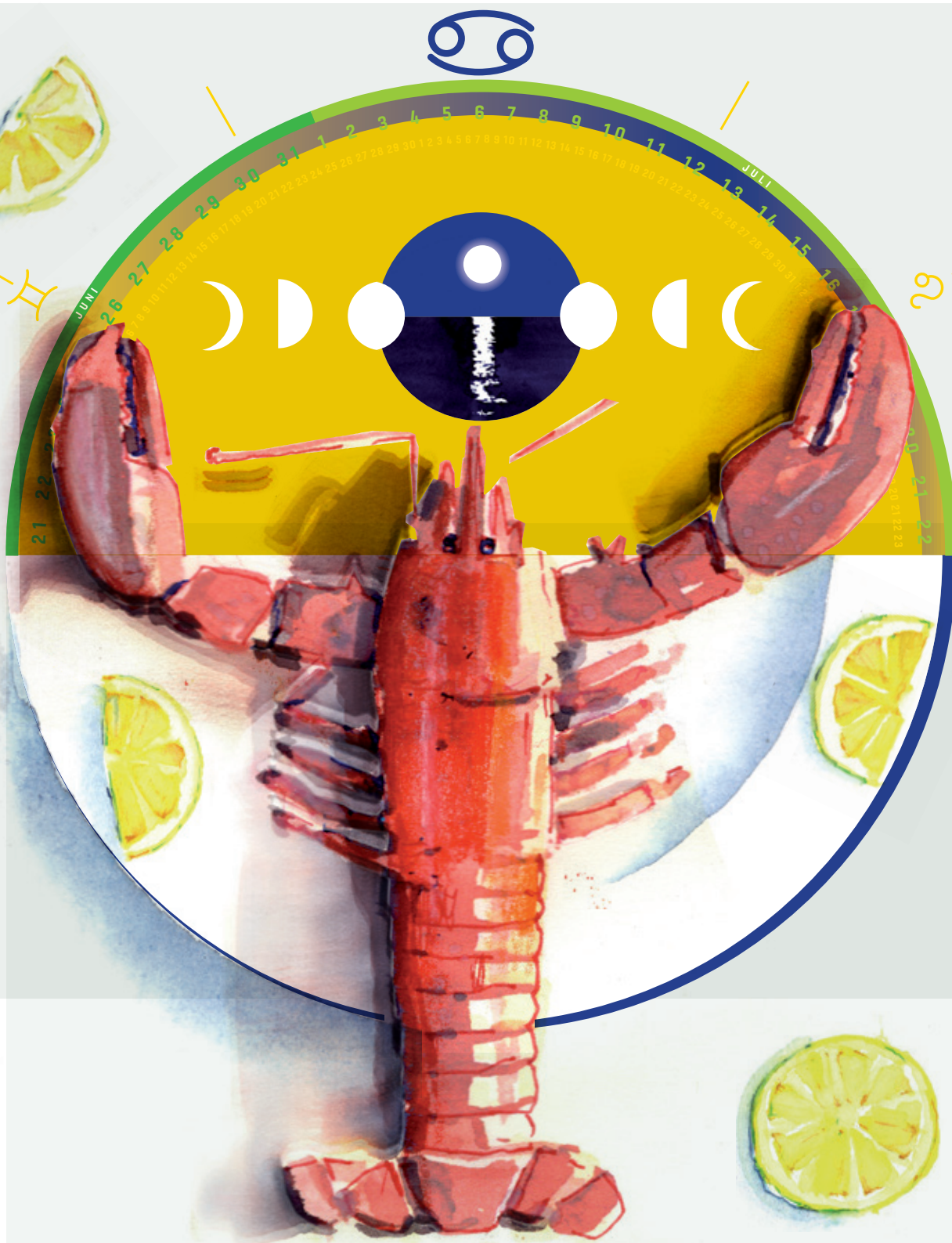
Iconisch kapiteel in de Basiliek van Vézelay met een afbeelding van Mozes en het gouden kalf.

Een kapiteel is een bekroning van een zuil, pilaster of pijler, veelal voorzien van beeldhouwwerk. Het kapiteel vormt de overgang van zuil naar bovenconstructie (hoofdgestel), maar behoort zelf niet tot het hoofdgestel.

Een van de mooiste kapitelen uit deze tijd is 'de verzoeking van Eva' in de kathedraal van Autun. Een bijna sensuele voorstelling, waarvan hier een kleurinterpretatie.

Een getijdenboek pagina met de maand juli en het sterrenbeeld wat daar bij hoort. Juli-oogstmaand. In dit geval dus kreeft! De maan en water zijn 'elementen', die bij het sterrenbeeld kreeft horen. De partjes citroen sluiten daar mooi op aan.

1. ZET EEN GROTE PAN MET WATER OP EN BRENG DEZE AAN DE KOOK
 2. SNIJ DE PREI, WORTEL EN DE UI IN GROVE STUKKEN
 3. DOE DEZE IN HET KOKENDE WATER
 4. WANNEER DE GROENTEN GOED ZIJN DOORGEKOOKT, GOOI JE DE DIEPGEVROZEN KREEFT IN DE PAN
 5. LAAT DE KREEFT CA. 4 MIN. KOKEN
 6. HAAL HEM UIT DE PAN EN LAAT HEM AFKOELEN IN DE KOELKAST
 7. WANNEER DE KREEFT GOED IS AFGEKOELD, SNIJ JE HEM DOOR DE LENGTE DOORMIDDEN EN KAN JE HET VLEES ERUIT HALEN.
- BEGIN HET SNIJDEN VAN DE KREEFT ACHTER ZIJN KOP.

1000-1500 N.C.

Middeleeuwse kunst (Gloucester kandelaar 1107-1113)

PANOFSKY'S KUNSTHISTORISCHE METHODE

Drie stadia van iconografisch onderzoek:

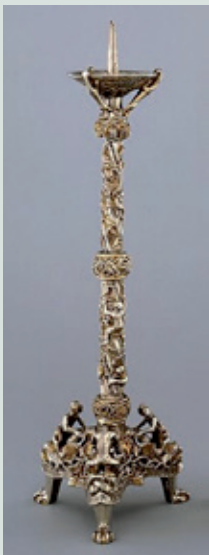
1. Pre-iconografische beschrijving
2. Iconografische beschrijving
3. Iconografische interpretatie

2

ICONOGRAFISCHE BESCHRIJVING

Wat is het als we goed kijken en onderzoek doen?

Er is een Latijnse tekst zichtbaar die zoiets betekent als: 'Deze lichtdrager is het werk van de deugd, met zijn schijnsel predikt hij de leer opdat de mensheid niet door de ondeugd worde verduisterd'. Het is dus een kandelaar! Op de pin werd een kaars gespietst. Het object is gegoten met een legering van koper, er zijn gekleurde glazen kralen en goud gebruikt. Er lijkt wel een soort struggle/strijd aan de gang tussen mens-, dier- en fabelfiguren. De vorm van de kandelaar lijkt op een paar kandelaars gemaakt in de 12e eeuw voor de Duitse bisschop Bernward van Hildesheim. Toch blijkt er een relatie te bestaan tussen deze Engelse kandelaar en tekeningen gemaakt in Canterbury voor een manuscript aldaar!

De kandelaar van de Duitse bisschop Hildesheim

Goed te zien zijn de ronde glazen kralen.

Drie draken die de drie poten vormen.

1

PRE-ICONOGRAFISCHE BESCHRIJVING

Wat zien we hier in eerste instantie?

Verticale kolom, op drie poten, goud-, koperkleurig, drie bolvormige verdikkingen in de verticale kolom; eentje onderaan boven de drie poten, eentje in het midden en eentje bovenaan met daar weer boven een schotel met in het midden een verticale pin. De kolom is niet massief, maar bestaat uit vernuftig in elkaar verstrengelde dier- en mensfiguren.

Detail van de Latijnse inscriptie op de rand van de 'druipschaal'.

3

ICONOGRAFISCHE INTERPRETATIE

Wat is de evt. diepere betekenis?

Gezien de Latijnse tekst en de functie van de kandelaar zou je kunnen denken dat er onder het licht (de kaars) een strijd gaande is tussen het licht en het duister, dan wel goed en kwaad. Alhoewel de herkenbare evangelisten op het middenstuk verlichting verbeelden is niet geheel bewezen of de figuren om hun heen iconografisch bedoeld zijn (goed en kwaad) dan wel meer ornamentaal/decoratief. Hetgeen vaker gebruikelijk was in de Romeaanse periode.

Aap- en andere hybride dierfiguren bijten en grijpen elkaar vast tussen de bloemen en planten.

De klassieke oudheid werd weer als maatgevend gezien en de Middeleeuwen afgedaan als barbaars en donker. Voor de rest bleef de bevolking arm, de kerk oppermachtig en de opleving van de kunst en literatuur vooral een elite aangelegenheid.

1400-1500 N.C.

Vroeg Renaissance in Italië

Lorenzo I, bijgenaamd *il Magnifico* (1449-1492) was een van de beroemdste leden van het geslacht Dei Medici, en heerste over de Florentijnse Republiek tijdens het hoogtepunt van de Italiaanse renaissance.

Alhoewel Lorenzo schulden had en de stad het financieel moeilijk, gaf hij als liefhebber van kunst en filosofie kunstenaars als Leonardo da Vinci, Donatello, Sandro Botticelli, Domenico Ghirlandaio, Andrea del Verrocchio en Michelangelo Buonarroti de nodige ondersteuning.

Interpretatie van een portret geschilderd door Agnolo Bronzino te zien in het Uffizi, Florence.

De schilder da Volterra prikte de tekening door op de contouren en andere belangrijke lijnen. Op deze manier kon de kop worden overgebracht op een andere ondergrond. Hij gebruikte het portret voor het hoofd van een apostel op het fresco van de Hemelvaart van Maria in de SS. Trinità dei Monti in Rome, ca. 1553 voltooid.

1500-1525 N.C.

Hoog Renaissance in Italië

*Interpretatie van een
portret van Michelangelo
Buonarroti.*

Van oudsher werd deze tekeningen van Michelangelo bewaard als een zelfportret van de meester. Tegenwoordig wordt het echter toegeschreven aan Daniele da Volterra (1509-1566), een vriend en collega van Michelangelo. Daniele gebruikte het portret namelijk voor het hoofd van een apostel op het fresco van de Hemelvaart van Maria in de SS. Trinità dei Monti in Rome, waarschijnlijk kort na 1553 voltooid.

Er werd veel aandacht besteed aan haar kleding, juwelen en uitgebreide haarstijl, die het nobele karakter en de gestalte van de vrouw onderstrepen. Haar korset is laag uitgesneden en getailleerd, aan de voorkant verbonden met een hechte reeks knopen in een stijl die destijds populair was onder de jeugd.

1525-1600 N.C.

Late Renaissance in Italië

Interpretatie van een portret van een jonge vrouw geschilderd ca. 1470 door Piero del Pollaiuolo. Het portret vertoont trekjes (zoals de overdreven lange nek), die veel later ook wel 'manieristisch' werd genoemd.

Er werd veel aandacht besteed aan haar kleding, juwelen en uitgebreide haarstijl, die het nobele karakter en de gestalte van de vrouw onderstrepen. Haar korset is laag uitgesneden en getailleerd, aan de voorkant verbonden met een hechte reeks knopen in een stijl die destijds populair was onder de jeugd.

1525-1600 N.C.

Late Renaissance in Italië

Interpretatie van een portret van een jonge vrouw geschilderd door Piero del Pollaiuolo. Het portret vertoont trekjes (zoals de overdreven lange nek), die veel later ook wel 'manieristisch' werd genoemd.

Jan van Eyck

'Madonna met kanunnik Joris van der Paele'
1436-1439 - Groeningemuseum in Brugge

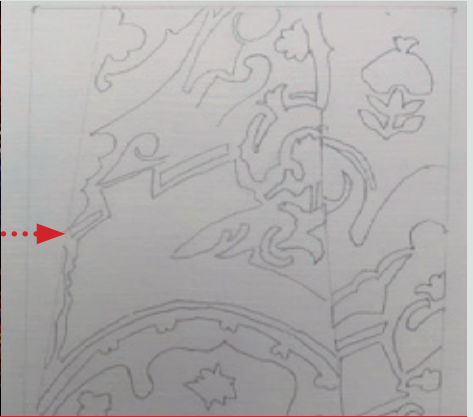
Opdracht: Probeer 'goud' te schilderen in
olieverf, met o.a. Titaan wit, gebrande omber,
cadmium geel. Jan van Eyck stond bekend als
revolutionair als het ging om gebruik materiaal
en opzet van zijn schilderijen. Met een tempera
onderschildering en meerdere lagen over elkaar,
zodoende een intense beleving van kleur en
diepte te creëren.

Dit las ik dus nadat ik hier mee begon (-;

Jan van Eyck, Jheronimus Bosch, Rogier van der Weyden
wordt gerekend tot de Vlaamse primitieven. Primitief
als in 'vroeg' of 'eerst'. Er werd 'puur' en 'oorspronkelijk'
mee bedoeld.

ca. 1390-1441 N.C.

Jan van Eyck

Een detail moet mogelijk zijn

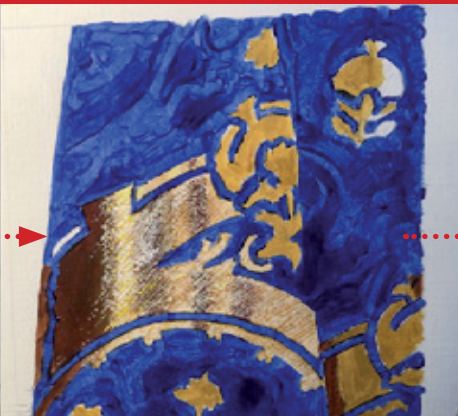
Potlood op canvas - 18 x 18 cm

Kleuruitersten naast elkaar?

Lijkt goud maar teveel gesmeerd

Ultramarijn er eerst in zetten

Basis blauwe achtergrond, tjek

Met stipjes hooglichten, nee

Terug naar smeren, neeee

Misschien egaal maken...

... en grovere stippen?

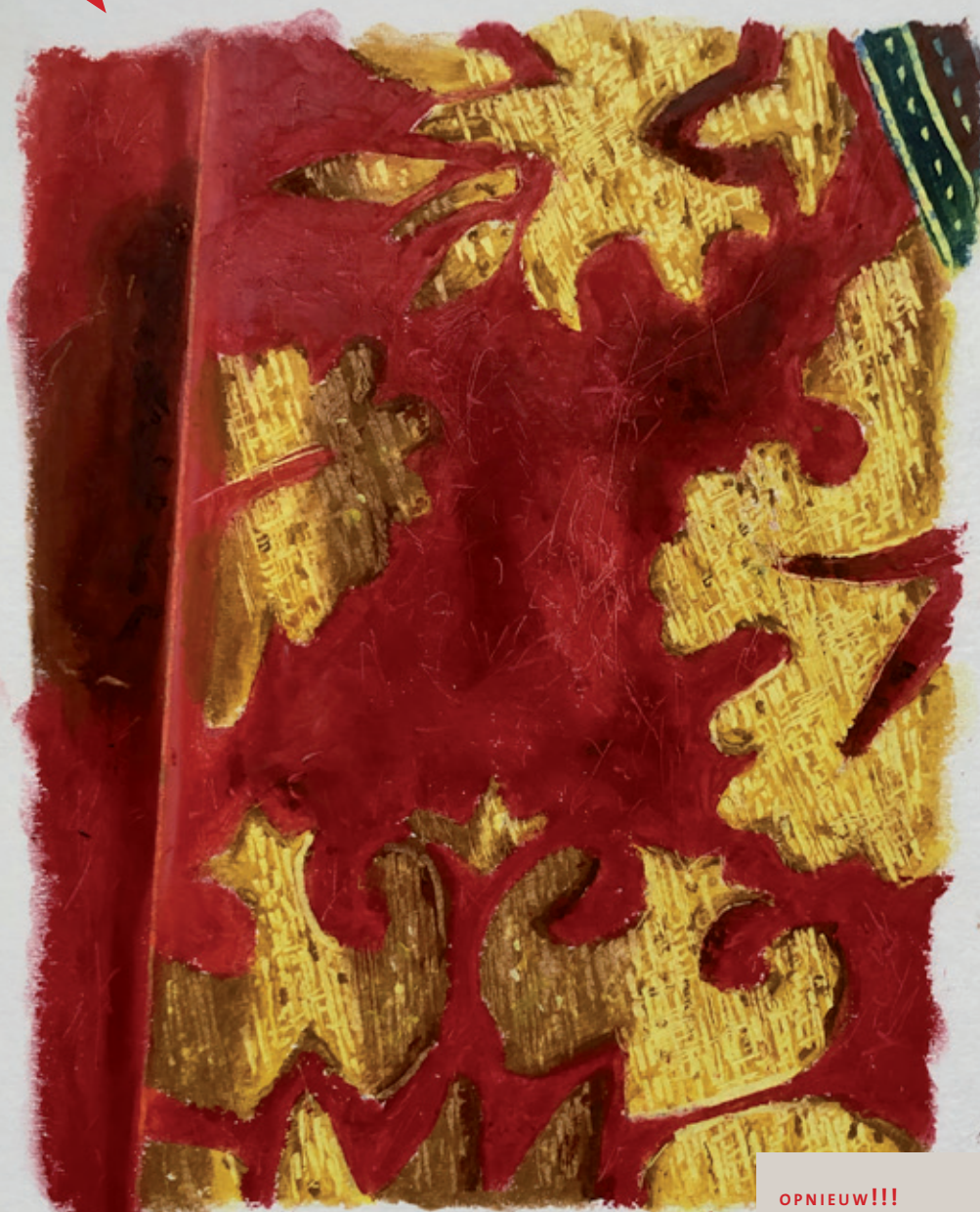
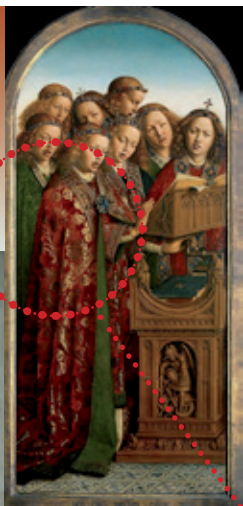
Aaaaargh

De historicus Johan Huizinga noemde het gebruikte perspectief in Het Lam Gods 'zwak' en constateerde dat de figuren op de verschillende panelen geen enkele interactie vertoonden.

1432 N.C.

Het Lam Gods

Jan van Eyck en Hubert van Eyck
Detail 'Het Lam Gods' 1432 -
Sint-Baafskathedraal in Gent

OPNIEUW!!!

Wat ik nog weet van het enige jaar Montessori onderwijs op mijn zesde, was het krijten met Wasco!

Eerst maak je een onderlaag, in dit geval met geel en daaroverheen oker, bruin en rood. Daarna op de juiste plek de bovenste laag wegkrassen en voila! Een poging van hoe goud er uit zou kunnen zien.

Materiaal: Oliepastels van Sennelier.

*Stillevens met vergulde bokaal,
Willem Claesz. Heda, 1635*

Het is ongelooflijk hoeveel schakeringen grijs Willem Heda kon schilderen. Daardoor heeft hij de voorwerpen op deze tafel – van tin, zilver, damast, glas, parelmoer – zo goed getroffen. Het verfijnde samenspel van kleuren wordt hier en daar aangevuld met accenten in geel en oker. Willem Heda was gespecialiseerd in bijna eenkleurige stillevens, zogeheten 'monochrome banketjes'.

Het plan van het Amsterdam Museum om de term 'Gouden Eeuw' in de ban te doen, riep in 2019 veel reacties op. Volgens het museum negeert de bijnaam van de 17e eeuw de negatieve kanten van die eeuw, zoals armoede, oorlog en slavernij.

ca. 1600-1700 N.C.

Gouden Eeuw

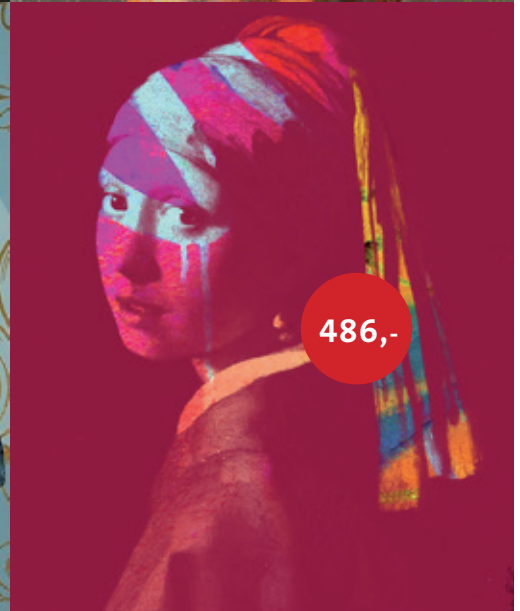
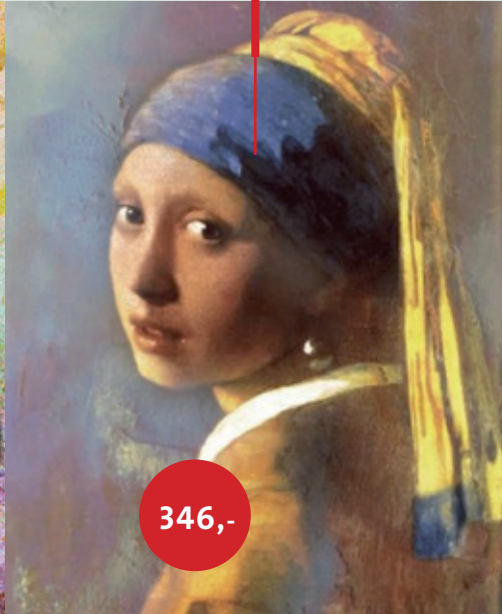
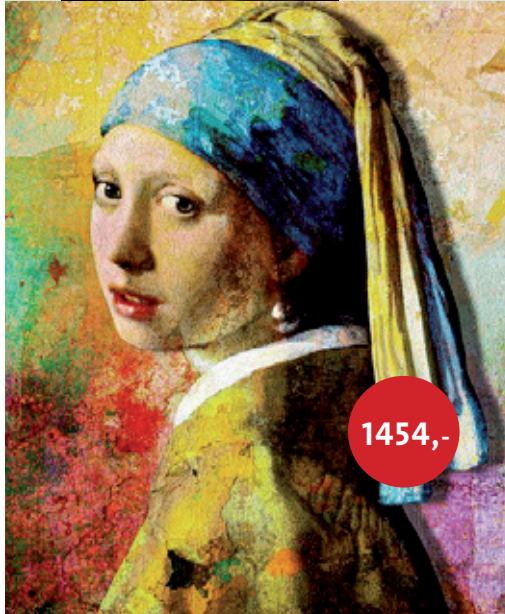

Johannes Vermeer
Meisje met de parel (1665)

In de ontroerende IDFA documentaire 'China's van Goghs', wordt een Chinese kopieerkunstenaar gevolgd, die samen met zijn familie al zo'n 100.000 van Goghs heeft gekopieerd voor o.a. de Europese markt.

2021 N.C.

Nèt echt! Dankzij Photoshop (eentje heb ik gemaakt (-:))

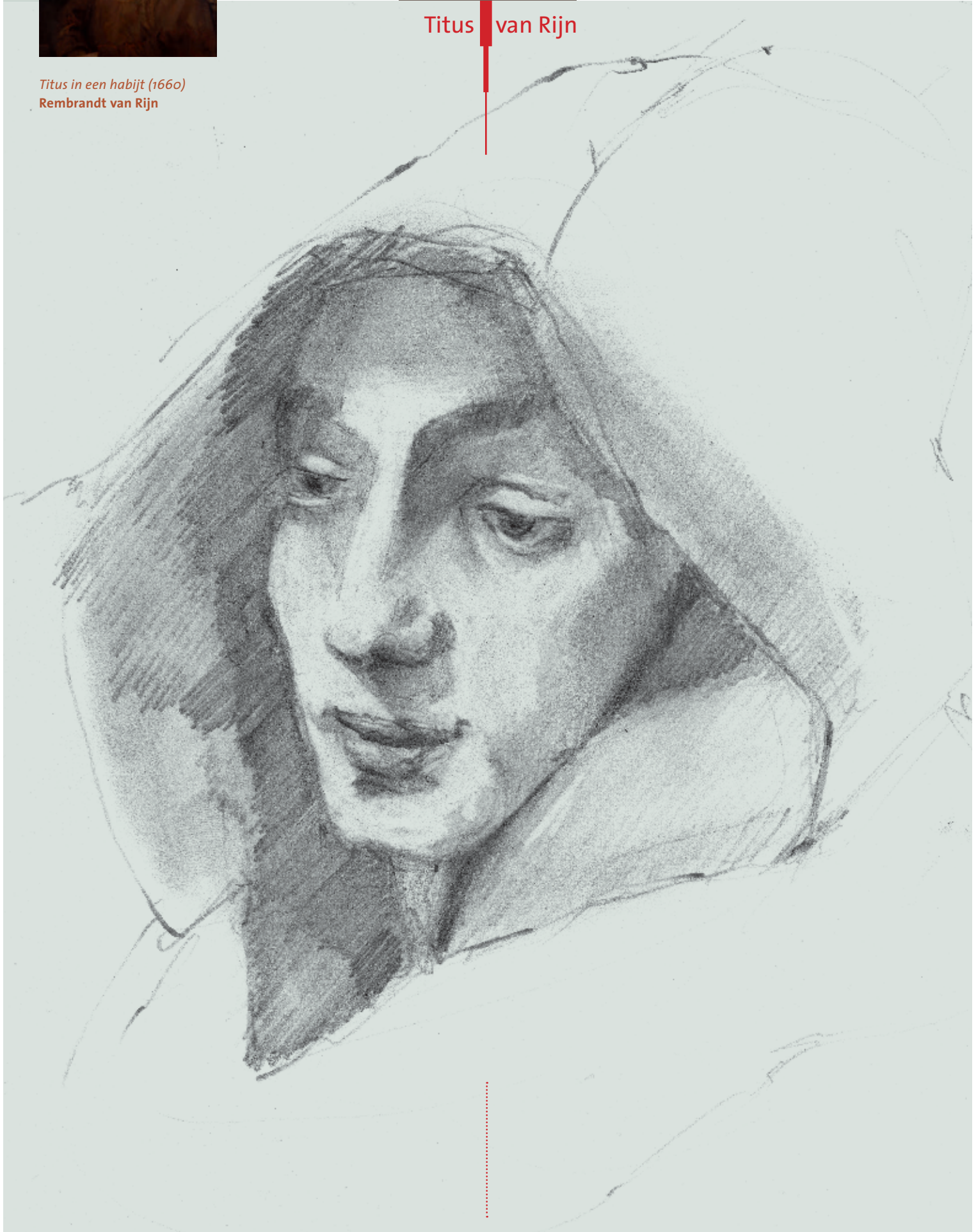

Titus in een habijt (1660)
Rembrandt van Rijn

Rembrandt Harmenszoon van Rijn (1606 - 1669) was een Nederlandse kunstschilder, etser en tekenaar. Hij geldt algemeen als een van de grootste schilders en eters in de Europese kunst. Zijn zoon Titus figureerde vaak in zijn schilderijen.

1641-1668 N.C.

Titus van Rijn

Artemisia Gentileschi
Zelfportret als allegorie van de
schilderkunst. (1638)

Artemisia Gentileschi verkeerde net als andere vrouwelijke kunstenaars eeuwenlang in de vergetelheid. De Amerikaanse kunstenaarsgroep de 'Guerilla Girls' bracht dit in de jaren '80 met een opvallend affiche aan de orde.

1593-1652 N.C.

Artemisia Gentileschi

